

О. М. Литвинюк

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

Г. В. Фоміна

Національний університет біоресурсів і природокористування України

РОЛЬ АНГЛІЙСЬКОЇ ТА НІМЕЦЬКОЇ МОВ ДЛЯ УКРАЇНСЬКИХ НАУКОВЦІВ

У статті визначено роль германських мов (зокрема англійської та німецької) в умовах глобалізації. Важливість навчання мов упродовж ХХ століття набуло об'єктивної актуалізації завдяки інтенсивному розвитку і масштабним досягненням психології, нейрофізіології, фізіології нервової діяльності, соціології, кібернетики, теорії комунікації та появі нових міждисциплінарних галузей прикладних наук. Зазначено, що англійська мова є вагомим джерелом збагачення рідної мови через швидкий розвиток ІТ технологій. Поповнення лексичного складу української мови запозиченнями з англійської та німецької мов в сучасний період відбувається надзвичайно швидко й інтенсивно. Завдяки оволодінню англійською та німецькою мовами українські науковці виходять на світову арену науки.

Ключові слова: глобалізація, англійські та німецькі запозичення, тренінговий центр, цитованість, інтеграція, мультикультурне суспільство, іміграція.

Навчання іноземній мові було й залишається невід'ємною складовою процесу формування сучасного фахівця. Щодо значимості виконання соціального замовлення свідчить той факт, що показник рівня володіння іноземною мовою включений у кваліфікаційну характеристику випускника вузу. Більш того, новітня європейська мовна політика орієнтує громадян Європи на багатомовність. Без цього успішна інтеграція в сучасному світі просто неможлива. Вивчення в навчальних закладах більш ніж однієї іноземної мови є в межах інтересів загальної національної політики України. Англійська мова – це офіційна мова міжнародного бізнесу та торгівлі, Інтернету і техніки, науки і мистецтв. Англійську мову використовують при заповненні анкет, складанні резюме, у діловому та приватному листуванні. Немає жодної сфери людської діяльності, де б не використовували іноземні мови. Засвоюючи мову, людина оволодіває й основними формами та законами мислення. Останнім часом з'явилися численні мовні курси лінгвістичні центри та тренінги, іноземні мови є обов'язковими для вивчення у дитячих садках, школах, вузах. Нараховуємо в Україні також загальноосвітні школи, де викладають англійською мовою інші навчальні предмети.

Як зазначає одне із опитувань 2015 року, про необхідність оволодіння щонайменше одною іноземною мовою свідчать понад 79% наших співвітчизників. Воно необхідне для кар'єрного росту, для навчання і стажування за кордоном, ділових закордонних подорожей, люди навчаються спілкуванню іноземною мовою для участі в міжнародних конференціях, семінарах, вебінарах, для роботи з іноземними партнерами, молодь виграє гранти для своїх проєктів. І саме молоді люди до 20 років (89%) наголошують на розумінні хоча б однієї іноземної мови. З іншого боку, низький рівень володіння англійською обмежує доступ українців до наукових досліджень, які опубліковані цією мовою, і доступ до інтернет-ресурсів, контент яких переважно англомовний.

Тому 2016 оголосили роком англійської мови в Україні. Таке рішення прийнято «враховуючи роль англійської мови як мови міжнародного спілкування,

з метою сприяння її вивченню для розширення доступу громадян до світових економічних, соціальних, освітніх і культурних можливостей, які відкриває знання та використання англійської мови, забезпечення інтеграції України в європейський політичний, економічний і науково-освітній простір, для підтримки програми Go Global, що визначає вивчення англійської мови одним із пріоритетів стратегії розвитку» [2]. Така програма надала багато можливостей для вивчення мов для школярів та студентів, молоді, але створила челендж для українських науковців старшого покоління. В інтернеті, до прикладу, є ресурс researcherid.com – це наукова спільнота, яка дозволяє учасникам відслідковувати як використовують їхні дослідження у світі. Користуватися цим ресурсом можна (зарєєстровано лише 227 українських вчених) коли володієш мовою і маєш опубліковані англійською результати наукових досліджень. Українські вчені не відслідковують останні сучасні тенденції у своїй галузі головним чином через незнання англійської мови. Видатні, талановиті вітчизняні вчені позбавляють себе можливості отримати визнання (якщо мають передові дослідження) в науковому світі.

Як альтернатива є загальнодоступні наукометричні міжнародні бази даних: Web of Science Core Collection і Scopus. Ці бази є бібліографічними й реферативними платформами, вони не здійснюють власної видавничої діяльності, а головним чином відстежують цитованість робіт, опублікованих у цих виданнях, і складають відповідні індекси. Зазначимо, що десятки тисяч наукових журналів, понад сотню тисяч праць наукових конференцій та декілька десятків мільйонів наукових монографій і відповідних регулярних звітів переважно є англійською мовою [6].

Згідно із Загальноєвропейськими Рекомендаціями з мовної освіти існує шість рівнів володіння мовою, які були розроблені Асоціацією Мовних Експертів ALTE (The Association of Language Testers in Europe): інтродуктивний (Breakthrough або A1), середній (Waystage або A2), рубіжний (Threshold або B1), просунутий (Vantage або B2), автономний (Effective Operational Proficiency або C1) і компетентний (Mastery або C2). Вони охоплюють проміжок від базового до практично бездоганного рівня володіння. На них зорієнтовані навчальні посібники з будь-якої європейської мови, довідники, словники, тести [5]. Мовна компетентність включає мовні знання (фонетичні, лексичні, граматичні); мовленнєва компетенція – чотири види комунікацій: аудіювання, говоріння, читання і письмо; комунікативна компетенція включає у себе мовну і мовленнєву компетенції. Знання студентами складових дефініцій сприяють розвитку їх комунікативної компетенції в цілому.

Важливість навчання мов упродовж XX століття набувала об'єктивної актуалізації завдяки інтенсивному розвитку і масштабним досягненням психології, нейрофізіології, фізіології нервової діяльності, соціології, кібернетики, теорії комунікації та появи нових міждисциплінарних галузей прикладних наук. Процесом інтегрування різноманітної наукової інформації, на засадах якої окреслилися вимоги до інтелектуального та професійного рівня фахівця, поява таких понять, як комунікативна компетентність, лінгвістична компетентність, філологічна компетентність. Саме з цими видами компетентності пов'язана проблема опанування мови враховуючи дихотомію мова/мовлення та теоретичні лінгводидактичні засади навчання спількуванню рідною та/або нерідною мовою професійного спрямування в обох (усній та письмовій) її формах.

Повповнення лексичного складу української мови запозиченнями з англійської та німецької мов в сучасний період відбувається надзвичайно швидко й інтенсивно. Нові реалії у різних сферах життя приходять до нашої дійсності вже з наявними англоамериканськими назвами та вони вже є закріпленими за ними в англійській мові. Слова іншомовного походження, адаптують фонетично й граматично, тобто підпо-

рядкують законам фонетики й граматики мови-отримувача. Варто зазначити, що процес запозичення іншомовних слів має бінарний характер: з одного боку такий процес сприяє розширенню та збагаченню лексики української мови, а з іншої сприяє появі слів-дублерів, які згодом виходять з вжитку, або набувають вужчого значення. Для запозичень з англійської мови характерні: 1) звукосполучення дж: бюджет, джаз, джентельмен, джемпер; 2) звукосполучення ай, ей: гайморит, інсайд, тролейбус, хокей; 3) суфікс -инг(-інг): мітинг, пудинг, демпінг, тьюбінг. Існують внутрішньолінгвістичні та екстралінгвістичні причини запозичень.

2015-2017 було проведено опитування в установах Національної академії наук України (НАНУ) та інших вишах столиці, яке показало, що молоді учені перестають займатися наукою через низькі зарплати та соціальну незахищеність, незадовільні умови праці та неспроможність через це розвиватись і повноцінно займатися науковою діяльністю. Ще одна проблема, яка стоїть на заваді розвитку молодих науковців в Україні, – це обмеження мобільності, більше половини опитаних не виїжджали за кордон. Також респонденти скаржились на відсутність можливостей кар'єрного зростання: процедура отримання наукових ступенів залишається забюрократизованою, а замість якісних вимог досі діють кількісні [3]. Хоча це опитування провели у Київських вишах, ситуація в Україні загалом потребує детального дослідження. Багато науковців виявляють бажання мігрувати. Але виникає низка проблем, а основною є недостатній рівень володіння іноземними мовами.

Знання мов було бар'єром для продовження наукової діяльності та поширення здобутків для багатьох видатних українських світил, які змушені були мігрувати до Європи, а пізніше до Канади в кінці 19-го та на початку 20 століть. До прикладу, Василь Васильович Дубровський був український громадський і релігійний діяч, історик, педагог, архівіст, громадський діяч, музеснавець, краєзнавець, письменник, сходознавець (тюрколог), автор кількох десятків книг. Він став жертвою сталінських репресій за антирадянські погляди. Емігрував до Німеччини, жив у Мюнхені. У 1956 р. переїхав до США, поселився у Річмонді (Вірджинія), працював у бібліотеці. В еміграції В.В. Дубровський відновив наукову діяльність. Переважна більшість його студій мала мемуарний характер й стосувалася української тематики. Так у своєму листі від 3 липня 1949 р. до митрополита Іларіона (Огієнка) В. Дубровський пише, що університетові у Монреалі потрібний фахівець для читання курсу історії слов'янських народів. Він насмілився подати документи для заміщення вакансії, далі додає: «Біда моя, що не можу вільно висловлюватися англійською. Тільки читаю трохи. Та й де в наших умовах можна було б панувати вільно чужою мовою? Тут є можливість від німецького середовища трохи призвичаїтися до німецької розмови. Я прошу Монреальський університет дати мені термін і підтримку для вдосконалення в англійській мові. Чи зрозуміють вони мене? Що Ви мені порадите в цій справі?» [4, с.190].

Проте велику надію на покращення ситуації дає сучасна молодь, 46% якої прагнули оволодіти б англійською, а 18% німецькою мовами. Цікавою є ситуація у сфері саме німецької мови. Зокрема, сучасна українська держава надає усім представникам німецької національності, репресованим та вивезеним у післявоєнні роки, можливість компактного проживання на всій території України (в Україні представлено понад 30 об'єднань, товариство німців України «Відергебурт» (Wiedergeburt) та Асоціація німецьких науковців України, центр німецької культури «Відерштраль») (Widerstrahl).

До найбільш продуктивних організацій з популяризації німецької мови за кордоном належить Гете-Інститут (Goethe-Institut). У літку 2018 року завершився спільний Українсько-німецький рік.

Отже, існує безліч причин вивчати іноземні мови: подорожі, насолода від прочитання творів в оригіналі, краще працевлаштування, тренування пам'яті. Проте людина мусить робити це свідомо у будь-якому віці і розуміти свою позицію та призначення у мультикультурному суспільстві, на порозі якого ми стоїмо.

Список використаних джерел:

1. Агалєць І.О. Розвиток сучасної освіти і науки: результати, проблеми, перспективи: *Матеріали IV-ї Міжнародної науково-практичної конференції*, 15 червня 2018 року Посвіт, м. Конін, Польща – м. Ужгород, Україна, – м. Дрогобич, Україна, Р. 98-99. URL: <http://lib.iitta.gov.ua>.
2. Актуальність вивчення іноземних мов. URL: <http://osvita.ua/languages/5594>.
3. Габович О, Кузнецов В., Семенова С Українська фундаментальна наука і європейські цінності наукова : монографія. URL: https://www.researchgate.net/profile/A_Gabovich/publication/303248519_Ukrainian_Basic_Science_and_European_Values_Scientific_monograph_Second_Edition/links/5739ef6a08ae9f741b2c952d/Ukrainian-Basic-Science-and-European-Values-Scientific-monograph-Second-Edition.pdf.
4. Листування митрополита Іларіона (Огієнка) / упорядник о. Юрій Мищик. Київ : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2006. 566 с.
5. Рівні володіння мовою: глобальна шкала. URL: <http://www.univ.kiev.ua/ua/resources/tests4>.
6. Шрамко Я. Що таке Scopus і як туди потрапити. URL: <https://kdpu.edu.ua/blogs/2018/01/30/shho-take-scopus-i-yak-tudy-potrappyt>.

The article reveals the importance of learning of foreign languages, English and German in particular. Language learning is a serious challenge for Ukrainian researchers as the world continues to become increasingly connected, learning a language other than English is considered a necessity. There are many linguistic centers, training centers, language schools aiming to teach languages to Ukrainian students.

Advancing technologies have afforded people the ability to communicate in a distance in the world, amplifying the importance of foreign language study. And as more business leaders and corporations reach out to global audiences and markets, the importance of knowing another language comes in handy for graduates seeking a job. Many organizations need individuals who can work in a culturally diverse environment but also boast strong skills in a modern foreign language.

The CEFR divides general competences in knowledge, skills, and existential competence with particular communicative competences in linguistic competence, sociolinguistic competence, and pragmatic competence. A language user can develop various degrees of competence in each of these domains and to help describe them, the CEFR has provided a set of six Common Reference Levels (A1, A2, B1, B2, C1, C2).

English borrowings fill up Ukrainian lexicon actively, pronunciation, morphology and syntax have been considerably influenced by English. The causes of this are obvious: computerizing, urge towards the international standards of business partnership, towards science and education. However quite a bit of Anglicisms force the specific Ukrainian words out of appeal, and it is a linguistic aggression.

There are many reasons to learn foreign languages. Learning a foreign language can help understand your own language and make it easier to learn others.

Key words: globalization, English and German borrowings, training center, citation, integration, multicultural society, immigration.

Отримано: 14.09.2018 р.